

(inter-disciplinary) – social, civic, communication, skill to learn and objective – socio-cultural competency, which will be formed in the process of study of the given course; its content is presented.

There is foreseen integration of content with such courses as Ukrainian language, Literature Reading, History, Christian Ethics, Arts, Natural Sciences, Music Studies, etc... Important role plays country study and linguistic studies. Information on state and calendar folk holidays is provided on seasonal basis.

It is recommended to use following in effective forms of lessons and activities – project (mini-project), linguistic-literature holiday, morning performance, excursion, lesson of brave behaviour, meeting famous people, situationally role playing game, topic oriented role playing game, game-dramatization, insinuation, game-communication, game-trip, playing exercise, collective art drawing, communication, the magic notebook, verbal journal, design of album, imaginary trip, contest, game, school of ethics, demonstration, storytelling, modeling, quiz, exhibition of drawings, operation-raid, exhibition-messe, exchange of messages, charitable action, minutes with arts, hour of observation, hour of adoration, theater performance, recording class diary, Cossack games, merry competitions, relay race, puppies theater, pet scare and flora care, etc.

It is indicated that course content can be used for external educational activities (conduction of hour of communication and etc..).

Key words: national-patriotic education, “Strategy of national-patriotic education of children and youth for 2016-2020”, “Concept of national-patriotic education of children and youth”, Ukrainian studies, choice course of Ukrainian studies “I love Ukraine”, key and subjective competences, elementary school.

УДК [373.3.016:811.111]:159.955(043.5)

Юлія Чапюк

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Інтерактивні технології як засіб розвитку креативного мислення учнів на уроках англійської мови

У статті розглядається питання ефективності використання інтерактивних технологій на уроках англійської мови. Розкривається актуальність і практична цінність інтерактивних технологій, особливості інтерактивного навчання. Акцентується увага на характеристиці таких технологій, як «Карусель», «Акваріум», «Мікрофон».

Ключові слова: іноземна мова, інтерактивні технології, метод, взаємодія, діалогове навчання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Актуальність проблеми дослідження не викликає сумнівів, оскільки основним напрямом модернізації загальноосвітньої і професійної школи на сучасному етапі розвитку передбачається, перш за все, підвищення якості засвоєння загальноосвітніх знань, практичної та творчої підготовки школярів. А іноземна мова при цьому розглядається як додаткове «вікно» у світ, як засіб для поповнення знань і здійснення діяльності у різних сферах життя, науки, мистецтва, що істотно для загальної освіти. Застосування інноваційних та інтерактивних методів навчання іноземної мови стає не лише бажаною, але й необхідною умовою опрацювання будь-якої інформації, коли учні вчать мислити, тренують свої інтелектуальні здібності, розвивають творче мислення не помічаючи, що їхнім інструментом є саме іноземна мова. Набуті школярами навички використовують для розвитку власного творчого потенціалу: чим більше вони займаються і вміють, тим легше їм створювати власні творчі зразки мовленнєвої діяльності. Школа має бути не підготовкою до життя, школа має бути життям. Досягнути цього можливо, створюючи інтерактивне середовище.

Аналіз досліджень цієї проблеми (Н. Бібік, Г. Брос, М. Кларен, Л. Пироженко, О. Пометун, Н. Фомін, Н. Суворова) засвідчує актуальність означеної проблеми, адже сучасний учитель повинен використовувати такі методи і технології у своїй практиці, щоб учням було цікаво вивчати іноземну мову. І головне – щоб була результативність у навчанні. Варто відзначити, що проблема розвитку творчого мислення учнів досліджується давно (В. Андрєєва, Ю. Богоявленська, Н. Кузьміна, Я. Пономарьова), однак є коло питань, які й досі залишаються недостатньо вирішеними, як-от: розвиток творчого мислення учнів на уроках іноземної мови засобами інтерактивних технологій.

Метою та завданням статті є розкриття змістової сутності інтерактивних технологій навчання як ефективного засобу розвитку креативного мислення учнів під час вивчення іноземної мови.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. Для розкриття суті досліджуваного нами феномену варто, на наш погляд, передусім розглянути ключові поняття.

Семантичне значення терміна «інтерактивний» походить від англійського слова «interact», де «inter» – взаємний, «act» – діяти. Отже, «інтерактивний» означає здатний до діалогу з чимось (комп'ютером), або з кимось (людиною). А «творче мислення», як слушно наголошує Р. Швай, пов'язане із відкриттям принципово нового знання, власних оригінальних ідей. Вже на початку життя в людини проявляється потреба самовираження через творчість. Основними показниками творчих здібностей є швидкість і гнучкість думки, оригінальність, допитливість, точність, сміливість, уміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію, здатність до виявлення суперечностей [1]. Як ми бачимо, ці поняття певною мірою взаємозумовлені.

На уроках з іноземної мови можливо формувати високий рівень знань в учнів, їх самореалізації та вдосконалювати інтелектуальні здібності при умові:

- творчої реалізації педагогічних здібностей вчителя та створюючи ним інтерактивне середовище на уроках;
- активного застосування інтерактивних методів навчання на різних етапах уроку, які сприяють досягненню якісно нового рівня у вивченні іноземних мов.

Інтерактивність у навчанні пояснюється як здатність до взаємодії, навчання у режимі бесіди, діалогу, дії. Отже, інтерактивним можна назвати метод, в якому той, хто навчається, є учасником. Учень, наголошує О. Коваленко, не є лише слухачем, спостерігачем, а бере активну участь у тому, що відбувається на уроці [2, с. 6]. Отже, цілком правомірно стверджувати, що інтерактивне навчання – це діалогове навчання, в ході якого здійснюється взаємодія між учителем та учнем.

Зауважимо, інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації навчальної діяльності, яка має конкретну, передбачену мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Таке навчання відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учасників навчального процесу. Вочевидь, суть інтерактивного навчання в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів [3].

Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними суб'єктами **навчального процесу**, розуміють, що вони роблять, **рефлексують** (Рефлексія (лат. reflexio – звернення назад, самопізнання) – 1. Самоаналіз, роздуми людини над власним душевним станом. 2. В ідеалістичній філософії – відображення, а також дослідження процесу пізнання) [4, с. 518]) з приводу того, що вони знають, вміють здійснювати. Безпосередньо сама організація інтерактивного навчання передбачає моделювання різноманітних життєвих ситуацій, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації, використання ролевих ігор [5].

Кредо інтерактивного навчання влучно сформульоване науковцями (О. Пометун, О. Пишко) як перефразування великого китайського філософа Конфуція: «Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю. Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти. Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок. Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром» [6].

Мета інтерактивного навчання – створити комфортні умови навчання, за яких учень відчуває успішність, свою інтерактивну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес [7, с. 6]; це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

За Н. Суворою інтерактивне навчання характеризується багатовекторністю дидактичної мети, освітніх завдань. Передусім, воно розвиває комунікативні вміння і навички, допомагає встановленню емоційних контактів між учнями, привчає працювати в команді, дослухатися думки товаришів. Використання інтерактиву знімає нервові напруження школярів, дає можливість змінювати форми їхньої діяльності [8, с. 54]. Під час інтерактивного навчання учні активно спілкуються, сперечаються, не погоджуються із співрозмовником, перечать один одному, що робить навчальний процес результативним і захоплюючим. При цьому вони вчаться також бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення [9].

Переваги інтерактивного навчання перед традиційним:

- у роботі задіяні усі учні класу;
- учні навчаються працювати у команді;
- формується доброзичливе ставлення до опонента;
- кожна дитина має можливість пропонувати свою думку;
- творюється «ситуація успіху»;
- за короткий час опановується велика кількість матеріалу;

- формуються навички толерантного спілкування;
- вміння аргументувати свій погляд, знаходити альтернативне рішення проблеми.

Інтерактивне навчання на уроках іноземної мови має на меті:

- створення умов для залучення всіх учнів класу до процесу пізнання;
- формування у школярів як предметних, так і загальнонавчальних умінь та навичок;
- надання можливості кожному учню розуміти й рефлексувати з приводу того, що він знає і

думає;

- вироблення життєвих цінностей;
- створення атмосфери співпраці, взаємодії;
- розвиток комунікативних якостей і здібностей;
- створення комфортних умов навчання, які б викликали в кожного учня відчуття своєї

успішності, інтелектуальної спроможності, захищеності, неповторності, значущості [10, с. 111-112].

Так, характеристикою інтерактивної взаємодії є інтенсивне спілкування учасників, постійною зміною використаних прийомів та форм спілкування, що дуже допомагає урізноманітнити сприйняття матеріалу [9, с. 35-36]. Варто зазначити, що обрання форми проведення інтерактивного заняття потребує індивідуального підходу викладача, враховуючи рівень інтелектуального розвитку учнів та теми, що вивчається.

Таке навчання може бути проведене в аудиторії або за її межами (у формі позакласового заходу). Методика проведення заняття є активною, тобто жодна дитина не залишається без уваги. Відтак, у сприятливій атмосфері навіть пасивні учні прагнуть бути активними учасниками.

До інтерактивних методів навчання відносять (О. Пошетун, В. Жирова, О. Коротаєва) презентацію, евристичні бесіди, рольові ігри, дискусії, незакінчені речення, «мозковий штурм», «карусель», «акваріум», «мікрофон», робота в парах, «ротатійні (змінювані) трійки», конкурси з практичними завданнями, проектів, проведення творчих заходів, рольові ігри, ток-шоу, використання мультимедійних комп'ютерних програм та залучення англійських спеціалістів. Ці технології можна використовувати як на уроках засвоєння знань, так і одразу ж після викладу вчителем нового матеріалу, замість опитування, на уроках, які присвячені застосуванню знань, умінь і навичок.

Детальніше розглянемо деякі з них. *Карусель*. Учні утворюють два кола – внутрішнє і зовнішнє. Учні, що сидять або стоять у внутрішньому колі, розташовані спиною до центру, а в зовнішньому – обличчям. Таким чином, кожен сидить навпроти іншого. Внутрішнє коло нерухоме, а зовнішнє – рухливе: за сигналом вчителя всі його учасники пересуваються на один стілець вправо (або роблять крок вправо) і опиняються перед новим партнером. Мета – пройти все коло, виконуючи поставлене завдання вчителем. Наприклад, при вивченні теми «Погода, у початкових класах, учням зовнішнього кола даємо картинку із зображення погодних явищ, коли за вказівкою вчителя, зовнішнє коло рухається до «Стоп», навпроти якого малюнок зупинилися – те погодне явище і називають (It's rainy. It's windy etc.)

Ефективним методом розвитку вміння вести дискусію є «*Акваріум*». Після того як учитель розподілив учнів на дві-чотири групи й запропонував їм завдання для виконання та необхідну інформацію, одна з груп сідає в центр класу, утворивши внутрішнє коло («Акваріум»). Всі учасники цієї групи починають обговорювати запропоновану вчителем проблему чи ситуацію. Наприклад, при вивченні теми «Погода. Пори року» учням дається плакат із зображенням. Безпосередні учасники «Акваріума» описують, що за пори року зображена і чому вони так вважають та яка погода). Всі інші учні мовчки спостерігають за обговоренням. Групі, що працює, для виконання завдання необхідно: прочитати вголос ситуацію (якщо завдання написано); обговорити її в групі, використовуючи метод дискусії; дійти спільного рішення. На цю роботу групі дають 3-5 хвилин. Усі інші учні класу мають тільки слухати, не втручаючись у хід обговорення. Після закінчення часу група займає свої місця, а вчитель ставить класу запитання: Чи погоджуєтеся ви з думкою групи? Який з аргументів ви вважаєте найбільш переконливим? Після цього місце в «Акваріумі» займає інша група, яка обговорює наступну ситуацію. Всі групи по черзі мають побувати в «Акваріумі», і результати роботи кожної з них мають бути обговорені в класі.

Метод «*Мікрофон*» надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію. Учні уявляють, що у них в руках мікрофон і саме йому потрібно висловити думку. Тому інші учні не можуть говорити, кричати з місця, оскільки право говорити має тільки той, у кого „символічний” мікрофон. Учні працюють з відкритими реченнями, наприклад: "During our lesson the most important discovery for me was..." або "This information allows us to make the conclusion..." або "This decision was reached because..." тощо.

Отже, використання на уроці запропонованих інтерактивних технологій сприятиме ефективному повторенню вивченої лексики, поповненню словникового запасу; засвоєнню навичок правильної артикуляції, розвиткові уваги, пам'яті, мислення, творчості; формуванню вмінь працювати в парах та групах. Суттєвим також є те, що вчитель, використовуючи інтерактивні технології навчання, ніби відпускає учнів з-під свого контролю, тобто учні мають можливість самостійно діяти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи вище сказане, відмітимо, що на уроках іноземної мови варто використовувати інтерактивні технології, адже впровадження інтерактивного навчання дозволяє досягнути тієї атмосфери в класі, яка найкращим чином сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, дозволяє повною мірою реалізувати особистісно орієнтоване навчання, розвивати креативне мислення учнів.

Джерела та література

1. Швай Р. Творчість, креативність та інновація як важливі поняття сучасної педагогіки / Р. Швай // Вісн. Львів. Ун-ту. Серія педаг., 2009. – Вип. 25. – Ч. 2. – С. 74-81.
2. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003. – С. 4-10.
3. Орленко, С.В. Ефективність використання інтерактивних та проектних технологій на уроках англійської мови // osvita.ua [Режим доступу]: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/43593/
4. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 7.
5. Бібліографічний опис – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтерактивне_навчання.
6. Пишко О. Л. Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії та правознавства. Народна освіта. Електронне наукове фахове видання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2257.
7. Трачук, М.М. Інтерактивні методи навчання – запорука розвитку творчої особистості // методичний посібник. – Чернівці, 2013. – 36 с.
8. Ісаєва О. Інтерактивні форми та види робіт при вивченні зарубіжної літератури в школі / О. Ісаєва // Всесвітня література та культура в навч. закладах України. – 2002. – № 3. – С.53-55.
9. Пометун О. Сучасний урок: інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / Пометун О., Пироженко Л. – К. : А.С.К., 2004. – 192 с.
10. Богущ Н. М. Упровадження інноваційних методів і технологій на уроках німецької мови як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Таврійський вісник освіти. – 2013. – №4(44).

Referens

1. Shvaj R. Tvorchist', kreatyvnist' ta innovacija jak vazhlyvi ponjattja suchasnoi' pedagogiky / R. Shvaj // Visn. L'viv. Un-tu. Serija pedag., 2009. – Vyp. 25. – Ch. 2. – S. 74-81.
2. Kovalenko O. Konceptual'ni zminy u vykladanni inozemnyh mov u konteksti transformacii' inshomovnoi' osvity / O. Kovalenko // Inozemni movy v navchal'nyh zakladah. – Pedagogichna presa, 2003. – S. 4-10.
3. Orlenko, S.V. Efektyvnist' vykorystannja interaktyvnyh ta proektnykh tehnologij na urokah anglijs'koi' movy // osvita.ua [Rezhym dostupu]: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/43593/
4. Slovnyk ukrai'ns'koi' movy: v 11 tt. / AN URSR. Instytut movoznavstva; za red. I. K. Bilodida. – K.: Naukova dumka, 1970-1980. – T. 7.
5. Bibliografichnyj opys – Vikipedija [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інтеракtywne_navchannja.
6. Pyshko O. L. Interaktyvni metody navchannja jak sposib rozvytku tvorchyh zdybnostej uchniv na urokah istorii' ta pravoznavstva. Narodna osvita. Elektronne naukovе fahove vydannja [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2257.
7. Trachuk, M.M. Interaktyvni metody navchannja – zaporuka rozvytku tvorchoi' osobystosti // metodychnyj posibnyk. – Chernivci, 2013. – 36 s.
8. Isajeva O. Interaktyvni formy ta vydy robit pry vyvchenni zarubizhnoi' literatury v shkoli / O. Isajeva // Vsesvitnja literatura ta kul'tura v navch. zakladah Ukraїny. – 2002. – № 3. – S.53-55.
9. Pometun O. Suchasnyj urok: interaktyvni tehnologii' navchannja : nauk.-metod. posib. / Pometun O., Pyrozhenko L. – K. : A.S.K., 2004. – 192 s.
10. Bogush N. M. Uprovadzhennja innovacijnyh metodiv i tehnologij na urokah nimec'koi' movy jak zasib rozvytku tvorchoho potencialu uchniv // Tavrijs'kyj visnyk osvity. – 2013. – №4(44).

Чапюк Юлія. Інтерактивні технології як средство розвитку креативного мислення учеників на уроках англійського мови. Рассмотрены некоторые аспекты относительно сущностной характеристики понятия “креативное мышление”. Для конкретизации содержания исследуемого феномена акцентируется внимание на углубленном понимании этимологии термина “интерактивный”, выявлении его особенностей с точки зрения педагогики. Настоящая статья посвящена реализации интерактивного обучения на уроках англійського мови. Некоторые примеры интерактивных методов и средств ее проведения анализируются.

Приводится необходимость развития творчества в аспекте формирования творческой личности, которая потенциально имеет важное значение для педагогики. Автором освещаются разные подходы относительно понимания творческого мышления и интерактивных технологий обучения как явления, которое присутствующее в образовательной практике, предопределяет деятельность педагога, эффективность учебы и развития творческой личности ученика.

Ключевые слова: иностранный язык, интерактивные технологии, метод взаимодействие, диалоговая учеба.

Charyuk Yulia. Interactive technologies as means of development of creative thinking of pupils at the English lessons. In the article some aspects are considered in relation to essence description of concept “creative thinking”. Attention is focused on the deep understanding of term “interactive” etymology for the concretization of researched phenomenon’s content identified its special feature from the point of view of pedagogics. The present article deals with implementation of interactive learning for English classes. Some examples of interactive techniques are provided and means of its conducting are analyzed. The necessity of creativity development in the aspect of forming a creative personality is proved that potentially important for pedagogics. The author draws a conclusion that the essence of creative thinking and interactive techniques are in the discovery and creation of something qualitatively new that has significant value.

Key words: foreign language, interactive technology, method, interaction, dialogue training.

УДК 371.8.061

Якуб Єжи Чарковський

Варшавський ВНЗ ім. Марії Склодовської-Кюрі

Мацей Танась

*Академія спеціальної педагогіки імені Марії Грегоровської,
Наукова та освітня комп'ютерна мережа*

Соціальне виключення особистості в сфері інформатизації суспільних відносин

В статті досліджено взаємозв'язок інформаційної компетентності особи та її соціального виключення. Акцентується увага на віковій та соціальній обумовленості означеної проблеми. Окремим аспектом дослідження є категорія людей «45+». З позицій соціального виключення трактується поняття «неповносправна особа» як пониження підготовленості функціонування організму, що спричиняє унеможливлення, утруднення або обмеження чіткого функціонування в суспільстві. Наводяться статистичні дані використання інформаційних технологій людьми різних вікових груп в Польщі.

Ключові слова: соціальне виключення, неповносправна особа, інформатизація суспільних відносин, покоління «45+».

Постановка наукової проблеми та її значення. Суспільство, де інформація і знання відіграють ключову роль, а наука та навчання є базовим елементом пристосування особистості до соціального середовища, несе в собі не лише значні економічні, але й істотні соціальні зміни, що призводить до рередефініції (повторного пояснення значення поняття) суспільної дезінтеграції або соціального виключення.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Особи, що не можуть правильно функціонувати у технологізованому суспільстві у природній спосіб підпадають під поняття соціального виключення. Як підкреслює Гіденс, «просоціальне виключення почали говорити політики, та першими цей термін почали використовувати соціологи, базуючись на нових джерелах нерівності»¹. Це поняття звертає нашу увагу на ряд чинників, які доводять, що частини або й цілі їх групи втрачають шанс, який властивий більшості людей. Услід за Гіденсом варто зазначити, що соціальне виключення охоплює економічні, політичні та соціальні категорії². Традиційні джерела та причини соціального виключення – це, з-поміж іншого, умови проживання, сусідство, у тому числі й місце проживання (наприклад, село), безхатченки, соціальна непристосованість, неповносправність³.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Згідно з дефініцією, сформульованою Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) неповносправність

¹A.Gidens, *Socjologia*, Варшава, 2008, с 346, говорячи про нові джерела нерівності, автор має на думці реальність п'ятдесятих років, ситуацію збагачення окремих соціальних груп та пов'язане з цим розшарування.

²A.Gidens, *Socjologia*, Варшава, 2008, PWNc.347

³por. A. Gidens, *Socjologia*, Варшава, 2008 PWNcc. 348-353

Чарковський Я. Є., Танась М., 2016